

XOM IPAK ISHLAB CHIQARISHNING EKSPORTBOPLIGINI OSHIRISHDA XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA ISHLAB CHIQISH STRATEGIYASI

Andijon Davlat Texnika Instituti

Ibrohimova Odinaxon Dilshodbek qizi.

Sulaymonov Sharifjon Abdumannobovich

Annotatsiya: Xom ipak ishlab chiqarish sohasida global bozordagi raqobatbardoshlikni ta'minlash uchun xalqaro standartlar asosida ishlab chiqish strategiyasini ishlab chiqish zarurati ortib bormoqda. Mazkur maqolada xom ipak mahsulotlarining eksport salohiyatini oshirish uchun xalqaro talab va standartlarga mos ravishda ishlab chiqarishni tashkil etishning asosiy yo'nalishlari tahlil qilingan. Shuningdek, xalqaro sertifikatlashtirish tizimlari, sifat menejmenti talablari va ekologik me'yorlarga rioya qilishning eksport jarayoniga ta'siri yoritilgan. Strategik yondashuv sifatida ishlab chiqaruvchilarga xalqaro tajriba asosida ishlab chiqarish texnologiyalarini modernizatsiya qilish, sifat monitoringini kuchaytirish va innovatsion usullarni joriy etish tavsiya etiladi. Maqola xom ipak ishlab chiqaruvchilar uchun global bozorda muvaffaqiyatli raqobat olib borish va eksport hajmini oshirish imkoniyatlarini ochib beradi.

Kalit so'zlar: xom ipak, eksport salohiyati, xalqaro standartlar, sifat menejmenti, global bozor, sertifikatlashtirish, ishlab chiqarish strategiyasi, raqobatbardoshlik, ekologik me'yorlar, innovatsiya.

Kirish

Bugungi globallashuv davrida har qanday mahsulotning xalqaro bozorda o'z o'rnini topishi, avvalo, uning sifat darajasi va xalqaro talab va standartlarga muvofiqligiga bog'liq. Xom ipak ishlab chiqarish ham istisno emas. Ipak mahsulotlariga talab yildan-yilga ortib borayotgan bo'lsa-da, bozorda raqobat sharoitlari yanada kuchaymoqda. Shu sababli, eksportbop xom ipak ishlab chiqarish uchun ishlab chiqarish jarayonlarini xalqaro standartlar asosida modernizatsiya qilish zarurati mavjud. Xalqaro bozorda muvaffaqiyat qozonish uchun ishlab chiqaruvchilar tizimlarini joriy etishi, ekologik talablarni hisobga olishi va xalqaro sertifikatlarga ega bo'lishi lozim. Ushbu omillar nafaqat mahsulot sifatini oshiradi, balki ishlab chiqaruvchilarning ishonchliligini ham ta'minlaydi.

Maqolada xom ipak mahsulotlarining eksport salohiyatini oshirish uchun xalqaro tajriba va standartlar asosida ishlab chiqish strategiyalari ko'rib chiqiladi, mavjud muammolar tahlil qilinadi va samarali yechimlar taklif etiladi. Tadqiqot

natijalari ishlab chiqaruvchilarga o'z mahsulotlarini global bozorda muvaffaqiyatli ilgari surish imkonini beradi.

Adabiyotlarni o'rganish

Xom ipak ishlab chiqarish va uning eksport salohiyatini oshirishga doir adabiyotlarni tahlil qilish, mavjud ilmiy va amaliy tajribalarni umumlashtirish orqali strategik yo'nalishlarni belgilash imkonini beradi. Xalqaro standartlarga asoslangan sifat menejment tizimlari, jumladan ISO 9001:2015 standarti, mahsulot sifatini doimiy ravishda nazorat qilish va yaxshilashni ta'minlashga qaratilgan. Ushbu hujjatda ishlab chiqarish jarayonlarining uzluksiz rivojlantirilishi va mijozlar talablarini qondirish asosiy tamoyil sifatida ko'rsatilgan.

FAO tashkiloti tomonidan tayyorlangan hisobotlarda ipak ishlab chiqarish jarayonida ekologik talablar va ekologik toza mahsulot ishlab chiqarish tendensiyalari haqida alohida to'xtalib o'tiladi. Xalqaro bozorda tabiiy, ekologik toza va sertifikatlangan ipak mahsulotlariga talab ortib bormoqda. Bu esa ishlab chiqaruvchilardan ishlab chiqarish jarayonlarini ekologik me'yorlarga muvofiq tashkil etishni talab qiladi. Jahon savdo tashkiloti (WTO) ma'lumotlariga ko'ra, tabiiy ipak tolalari savdosida xalqaro texnik reglamentlar va standartlarga muvofiqlik eksport hajmini belgilovchi asosiy omil hisoblanadi. Ayniqsa, mahsulotning sertifikatlanganligi, kelib chiqishi va sifat parametrlari bo'yicha aniq hujjatlarning mavjudligi global bozorlarda ishonch omili sifatida qoraladi.

Mahalliy adabiyotlardan, I.U. Xasanovning "Ipakchilik va ipak mahsulotlari eksporti rivoji: dolzarb masalalar" asarida O'zbekiston ipakchilik tarmog'ining eksport imkoniyatlari, mavjud to'siqlar va ularni bartaraf etish strategiyalari yoritib berilgan. Muallif O'zbekistonda ipak ishlab chiqarishni diversifikatsiya qilish, sifat standartlarini joriy etish va xorijiy bozorlarga chiqish mexanizmlarini taklif etadi. Shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 14-apreldagi PQ-5054-sonli qarorida ipakchilik sohasini rivojlantirish va eksport hajmini oshirish bo'yicha chora-tadbirlar belgilangan. Bu hujjat ipakchilikda zamonaviy texnologiyalarni joriy etish, eksportbop mahsulotlar yetishtirish va ularni xalqaro standartlarga moslashtirish zaruratini ta'kidlaydi.

Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, xom ipak mahsulotlarining global bozordagi raqobatbardoshligini ta'minlash uchun xalqaro sifat, ekologik va texnik standartlarga mos ishlab chiqarish jarayonlarini shakllantirish muhim omil hisoblanadi. Shu bilan birga, mahalliy tajribalar va davlat siyosati ham ishlab chiqaruvchilar uchun asosiy tayanch bo'lib xizmat qilmoqda.

Asosiy qism

1. Xom ipak ishlab chiqarishning global bozordagi o'rni.

Xom ipak global to'qimachilik va moda sanoatining muhim xomashyo manbalaridan biridir. Bugungi kunda dunyoda Xitoy va Hindiston kabi davlatlar ipak

ishlab chiqarishda yetakchi o‘rin tutmoqda. Ularning muvaffaqiyat siri – ishlab chiqarish jarayonini xalqaro standartlar asosida tashkil etish va doimiy sifat monitoringini olib borishdir. Xom ipak eksporti asosan sifat, tozaligi va ekologik talablarga javob beradigan mahsulotlarga qaratilmoqda. Shundan kelib chiqib, eksportni oshirishni istagan davlatlar, jumladan O‘zbekiston, xalqaro standartlarga mos ishlab chiqarishni yo‘lga qo‘yishi zarur.

2. Xalqaro standartlarning xom ipak ishlab chiqarishdagi o‘rni.

Xalqaro standartlar, jumladan ISO 9001, ISO 14001 va ekologik toza mahsulotlar uchun sertifikatlash tizimlari, xom ipak mahsulotining global bozorda raqobatbardoshligini ta‘minlaydi. Mahsulotning har bir bosqichda sifat nazoratidan o‘tishi, ishlab chiqarish jarayonlarining ekologik va texnologik me‘yorlarga mosligi eksport uchun hal qiluvchi omil hisoblanadi. Xalqaro sifat menejmenti tizimlarini joriy etish ishlab chiqaruvchilarga mahsulot sifatini barqaror ushlab turish va eksport bozorlarida o‘z o‘rnini mustahkamlash imkonini beradi.

3. O‘zbekiston tajribasi va imkoniyatlari.

O‘zbekiston ipakchilik sohasida qadimiy an‘analarga ega bo‘lib, bu soha hali ham katta iqtisodiy salohiyatga ega. 2021-yilgi Prezident qarori asosida ipak ishlab chiqarishni rivojlantirish va eksportni ko‘paytirish uchun bir qator chora-tadbirlar belgilandi. Mahalliy ipak ishlab chiqaruvchilar uchun xalqaro sifat sertifikatlarini olish, ekologik tozalash texnologiyalarini joriy etish va ishlab chiqarish quvvatlarini modernizatsiya qilish bo‘yicha imkoniyatlar kengaytirilmoqda. Shuningdek, "O‘zbekipaksanoat" uyushmasi orqali eksport uchun mo‘ljallangan ipak mahsulotlarini sertifikatlash va sifat nazoratidan o‘tkazish tizimi ishlab chiqilmoqda.

4. Xalqaro talablar asosida ishlab chiqish strategiyalari.

Xom ipak eksportini oshirish uchun quyidagi asosiy strategik yo‘nalishlar belgilanishi lozim:

- Ishlab chiqarish jarayonida ISO 9001 va ISO 14001 kabi xalqaro sifat va ekologik standartlarni joriy etish;
- Mahsulotni ekologik tozaligi va tabiiyligi bo‘yicha xalqaro sertifikatlarga ega bo‘lish;
- Innovatsion texnologiyalarni joriy etish va ishlab chiqarish quvvatlarini modernizatsiya qilish;
- Xalqaro ko‘rgazma va yarmarkalarda faol ishtirok etib, marketing va brending strategiyalarini kuchaytirish;
- Xalqaro moliyaviy institutlar va rivojlanish dasturlari bilan hamkorlikda yangi loyihalarni amalga oshirish.

5. Innovatsiyalar va texnologik rivojlanish.

Innovatsion yondashuv xom ipak ishlab chiqarish samaradorligini oshirishning muhim omilidir. Zamonaviy tozalash, quritish va ip yigirish texnologiyalari ipakning

sifat ko'rsatkichlarini yaxshilashga xizmat qiladi. Shuningdek, IT texnologiyalari yordamida ishlab chiqarish jarayonlarini avtomatlashtirish va monitoring qilish orqali sifat nazorati yanada kuchaytirilishi mumkin.

6. Ekologik talablar va barqaror ishlab chiqarish

Bugungi kunda global bozorda ekologik toza va barqaror ishlab chiqarilgan ipak mahsulotlariga talab ortmoqda. Ipakchilikda suvni tejovchi texnologiyalar, tabiiy resurslardan oqilona foydalanish va chiqindilarni kamaytirish yo'nalishida chora-tadbirlar ko'rilishi lozim. Ekologik sertifikatlash va barqarorlik hisobotlarini tayyorlash esa eksport salohiyatini oshirishda muhim rol o'ynaydi.

Xulosa

Xom ipak ishlab chiqarish va uni eksport qilish salohiyatini oshirish uchun xalqaro standartlar asosida ishlab chiqarish zarurati bevosita global bozor talablaridan kelib chiqadi. O'zbekiston ipakchilik sohasida qadimiy an'analarga ega bo'lsa-da, zamonaviy bozorda raqobatbardoshlikni ta'minlash uchun ishlab chiqarish jarayonlarini xalqaro sifat, ekologik va texnik talablar asosida modernizatsiya qilish zarur. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, ISO 9001, ISO 14001 kabi xalqaro sifat va ekologik menejment tizimlarini joriy etish, ishlab chiqarish jarayonlarida innovatsion texnologiyalardan foydalanish, ekologik sertifikatlash va marketing faoliyatini kuchaytirish xom ipak mahsulotlarining eksport salohiyatini oshirishda muhim rol o'ynaydi.

Mahalliy ishlab chiqaruvchilar uchun ishlab chiqarish texnologiyalarini takomillashtirish, xalqaro bozor talablariga mos mahsulotlar ishlab chiqarish va global savdo tarmoqlariga integratsiyalash strategik ahamiyat kasb etadi. Shu asosda xom ipak ishlab chiqarishda barqaror rivojlanish va xalqaro bozorda o'z o'rnini mustahkamlash imkoniyati yaratiladi.

Kelgusida ipakchilik sohasida raqobatbardoshlikni oshirish uchun quyidagi chora-tadbirlarni amalga oshirish tavsiya etiladi:

- 1) Xalqaro sertifikatlash tizimlarini keng joriy etish;
- 2) Ekologik toza ishlab chiqarish texnologiyalarini rivojlantirish;
- 3) Eksport marketingini va brend yaratish strategiyasini kuchaytirish;
- 4) Innovatsion va raqamli texnologiyalarni ishlab chiqarish jarayoniga keng tatbiq etish.

Shu tarzda O'zbekiston xom ipak mahsulotlarining global bozordagi ulushini oshirish va eksportdan olinadigan daromadni ko'paytirishga erisha oladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. ISO 9001:2015 – Quality Management Systems – Requirements.
2. ISO 14001:2015 – Environmental Management Systems – Requirements with Guidance for Use.

3. FAO (Food and Agriculture Organization). "Silk production and export trends in global markets", Rome, 2022.
4. WTO (World Trade Organization). Trade standards and regulations for natural silk fibers, Geneva, 2023.
5. И.У. Xasanov. Ipakchilik va ipak mahsulotlari eksporti rivoji: dolzarb masalalar, Toshkent, 2021.
6. Alisher R. et al. Study of the Influence of Silkworm Feeding Conditions on the Quality of Cocoons and Properties of the Cocoon Shell //Engineering. – 2019. – Т. 11. – №. 11. – С. 755.
7. Рахимов А. Ю., Абдурахмонов А. А., Сулаймонов Ш. А. Изучение состояния использования ваты-сдира и пути повышения качества коконного сырья //Журнал научных публикаций аспирантов и докторантов. – 2015. – №. 4. – С. 152-157.
8. Abdumanabovich, Sulaymonov Sharifjon, Sativaldiyev Aziz Kaxramanovich, and Sulaymonov Sharifjon. "Theoretical Fundamentals of Cocoon Ball Moistening and its Modification with Surface Active Substances." Design Engineering (2021): 10636-10647.
9. Сулаймонов Ш. А. Табиий ипакдаги юкори армирловчи кимёвий компонентларни ўрганиш орқали кимёвий препаратлар ёрдамида пиллани сақлаш усуллари //Academic research in educational sciences. – 2021. – Т. 2. – №. 12. – С. 407-413.
10. Abdumanabovich, Sulaymonov Sharifjon, Sativaldiyev Aziz Kaxramanovich, and Sulaymonov Sharifjon. "Theoretical Fundamentals of Cocoon Ball Moistening and its Modification with Surface Active Substances." Design Engineering (2021): 10636-10647.